MALTA

QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)

ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE

Seduta tas-27 ta' Jannar, 2005

Citazzjoni Numru. 906/2001/1

Ramon Farrugia

vs

Judith Farrugia xebba Alfino

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 24 ta' Mejju 2001 a fol. 1 tal-process fejn gie premess:-

Illi l-kontendenti zzewgu fit-28 ta' Gunju 1994 izda minn dan iz-zwieg ma kellhomx tfal;

Illi l-kontendenti sseparaw fit-23 ta' Lulju 2000 permezz ta' kuntratt fl-atti tan-Nutar Joseph Sciriha wara li kien ilhom xi zmien mifruda *de facto*;

Illi z-zwieg bejn il-kontendenti huwa null *stante* li l-kunsens tal-konvenuta kien vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-dmirijiet u drittijiet essenzjali;

Illi wkoll iz-zwieg kien null billi l-kunsens tal-konvenuta kien karpit b'simulazzjoni u bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu u ta' l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga;

Illi ghalhekk iz-zwieg huwa null u serjament vizzjat a tenur ta' l-**artikolu 19 (1) (c) (d) u (f) ta' l-Att dwar iz-Zwieg;**

Illi l-istess attur talab lil din il-Qorti sabiex ghar-ragunijiet premessi:-

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg bejn il-kontendenti li gie celebrat fit-28 ta' Gunju 1994 huwa null u bla effett ghar-ragunijiet imputabbli lill-konvenuta u ghar-ragunijiet l-ohra li jigu trattati waqt il-kawza.

Bl-ispejjez kontra l-konvenuta ngunta minn issa in subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni attrici a fol. 3 tal-process;

Rat il-lista ta' xhieda u d-dokumenti esebiti a fol. 3 sa 9 tal-process;

Rat in-nota ta' l-eccezzjonijiet tal-konvenuta tal-21 ta' Jannar 2002 a fol. 15 fejn gie eccepit:-

1. Illi dan iz-zwieg huwa null mhux biss minhabba dak indikat mill-attur fil-konfront tal-konvenuta, izda wkoll minhabba fatti attribwibbli lill-attur *stante* li l-kunsens tieghu kien ivvizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, li fuq id-drittijiet u dmirijiet essenzjali tieghu.

Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni u l-lista tax-xhieda tal-konvenut a fol. 16 u 17 tal-process.

Rat il-verbali tas-seduti tal-1 ta’ Frar 2002; u tas-7 ta’ Mejju 2002 fejn inghata digriet affidavit tal-partijiet b’terminu ta’ erbghin (40) gurnata kull wiehed.

Rat in-nota ta’ l-attur tal-20 ta’ Mejju 2002 li permezz taghha esebixxa l-affidavit tieghu stess.

Rat il-verbal tal-31 t’Ottubru 2002 fejn il-Qorti estendiet it-terminu ghall-prezentata ta’ l-affidavits tal-konvenuta bi tletin (30) gurnata ohra.

Rat in-nota tal-konvenuta tat-13 ta’ Jannar 2003 li biha pprezentat l-affidavit taghha stess.

Rat il-verbali tal-5 ta’ Frar 2003; tal-25 ta’ Frar 2003; tat-3 t’April 2003 fejn il-Qorti nnominat lil Dr. Kenneth Gulia bhala Assistent Gudizzjarju biex jiffissa seduta ghall-kontro-ezamijiet relattivi; tas-26 ta’ Gunju 2003; tal-20 ta’ Novembru 2003 u tal-21 ta’ Jannar 2004 fejn id-difensuri tal-konvenuta ddikjaraw li m’ghandhomx provi aktar. Il-Qorti pprefiggiet terminu ta’ sittin (60) gurnata lill-attur sabiex jipprezenta nota t’osservazzjonijiet bil-visto/notifika lid-difensuri tal-kontro-parti li jkollhom l-istess terminu ghal nota responsiva. Il-kawza giet differita ghas-sentenza ghas-27 ta’ Jannar 2005.

Rat is-seduti mizmuma mill-Assistent Gudizzjarju, inkluz ix-xhieda kollha quddiemu prodotta, u d-dokumenti kollha pprezentati.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

(i) PRINCIPJI LEGALI.

Illi l-attur qed jibbaza t-talba tieghu fuq l-**artikolu 19 (1) (c), (d) u (f) tal-Kap. 255**. L-**artikolu 19 (1) (c)** jghid li zwieg ikun null *"jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb b'qerq dwar xi kwalita' tal-parti l-ohra li tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga"*. Dina d-dispozizzjoni hi kwazi identika fil-formulazzjoni taghha ghall-**Kanone 1098 tal-Kodici ta' Dritt Kanoniku** vigenti u hu evidenti li d-dispozizzjoni fil-ligi taghna giet ispirata mill-istudji preparatorji u mill-abbozzi tal-Kodici Kanoniku gja' ezistenti fl-1981, cjoe' qabel ma l-imsemmi Kodici gie effettivament promulgat. Kif din il-Qorti kellha okkazjoni li tikkummenta fis-sentenza taghha tal-4 ta' Novembru 1994 fil-kawza fl-ismijiet **"Angela Spiteri xebba Selvaggi vs Joseph Spiteri"**, l-**artikolu 23 tal-Kap. 255** ma huwiex ta' ostakolu li ssir referenza ghad-dottrina u l-gurisprudenza kanonika bhala fonti ta', u ghajnuna ghall-interpretazzjoni tad-dispozizzjoni in ezami, u dana bhalma l-fatt li ligijiet ta' pajjizi ohra ma humiex parti mill-ligi ta' pajjizna ma hux ta' ostakolu li ssir referenza ghal dawk il-ligijiet u ghall-gurisprudenza ta' dawk il-pajjizi ghall-finijiet ta' nterpretazzjoni tal-ligi domestika.

Illi l-qerq ravvizat fid-dispozizzjoni tal-**artikolu 19 (1) (c) tal-Kap. 255** jincidi <u>direttament</u> fuq l-intellett ta' xi wahda mill-partijiet fiz-zwieg u <u>ndirettament</u> fuq il-volonta' tal-persuna ngannata. F'din id-dispozizzjoni ghalhekk, dak li jintlaqat direttament mhux il-kunsens, izda l-intellett. Kif jispjega l-gurista ***Jose' Castano***:-

"Il dolo causa direttamente errore nell'intelletto del paziente, il quale <u>ex errore</u> consente. Con la particella ex vogliamo significare l'immediata causalita' dell' errore sul consenso. L'atto di consentire pero' e' atto entittivamente di volonta". (***Il Sacremento del Matrimonio, Roma, 1992, p. 357***). Dan il-qerq jista' jigi kemm minn wahda mill-partijiet fiz-zwieg kif ukoll minn terza persuna. *"In definittiva, quello che conta e che <u>il dolus abbia influsso nel consenso</u>, cioe' che il consenso matrimoniale provenga dall' errore doloso, senza il-quale il consenso non sarebbe mai stato espresso"* (<u>op</u>. <u>cit</u>. P. 358).

Illi biex tissussisti s-sitwazzjoni ravvizata fil-paragrafu in dizamina iridu jikkonkorru erba' affarijiet:-

i) il-qerq perpetrat bil-hsieb li wiehed jikseb il-kunsens tal-parti;

ii) li l-qerq ikun incida fuq il-kunsens tal-parti;

iii) li l-qerq ikun jirrigwarda xi kwalita' tal-parti l-ohra; u

iv) li din il-kwalita' tkun tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga.

Illi min-naha l-ohra **l-artikolu 19 (1) (f) tal-Kap 255** jipprovdi li zwieg ikun null:-

"jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu, jew ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg".

Illi ma hemmx dubbju li l-legislatur Malti, meta fformula dana l-paragrafu, kellu quddiemu l-izvilupp gurisprudenzali u dottrinali fil-kamp tad-Dritt Kanoniku sal-1981, cjoe' meta l-**artikolu 19** allura ezistenti fil-ligi taghna gie sostitwit bl-**artikolu 19** vigenti llum. Infatti jekk wiehed jara l-inciz (2) tal-**Kanone 1101 tal-Kodici ta' Dritt Kanoniku** promulgat sentejn wara dawk l-emendi fil-**Kap. 255**, wiehed isib li dan l-inciz hu kwazi identiku ghall-ligi taghna:

"At si alterutra vel utrague pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum vel matrimonii essentiale aliqudo elementum, vel essentialem aliquam proprietatem, invalide contrhit".

Illi hawn qeghdin fil-kamp tas-simulazzjoni, u cjoe' meta l-atti, gesti jew kliem esterni ma jikkorrispondux ghall-kunsens intern li jkun qed jinghata. L-awturi jitkellmu dwar *consensus simulatus* jew *consensus fictus*. Din is-simulazzjoni tista' tkun jew totali jew parzjali. Kif jispjega

l-awtur ***Castano*** (**Il Sacramento del Matrimonio, Roma, 1992**):-

"In generale si parla di exclusio totale e di exclusio partiale. La prima sarebbe la esclusione della "totalita" matrimoniale, cioe' del matrimonium ipsum, mentre la seconda si riferisce al matrimonio solo "parzialmente", vale a dire ad essentiale matrimonii aliquod elementum e ad essentialem aliquam propprietatem. Ad ogni modo, si tratta della esclusione totale o della esclusione parziale, per quanto riguarda l-effetto sulla validita' del matrimonio, non c'e' nessuna differenza, giacche' il matrimonio in ambedue I casi e' sempre invalido." (op. Cit. P.382)

Illi tezisti simulazzjoni totali meta l-kontraent esternament ikun qed jaghmel atti li ma jkunux in konformi mal-volonta tieghu nterna. Per ezempju, meta wiehed *"in no way consents to marriage"*. (***Bejan*** 29 ta' Lulju, 1970) jew *"when he positively does not intend to give his consent while he can."* (***Abbo*** 8 ta' Frar 1968) jew meta wiehed *"does not have the intention of contracting marriage but wishes to put on an act".* (***Pausilla*** 18 ta' Dicembru 1980).

Illi d-decizjonijiet Rotali ohra osservaw li simulazzjoni totali taz-zwieg jista' jsehh ukoll *"when a person excludes either marriage itself or his or her spouse."* (***Mercieca*** 15 ta' Lulju 1973) (***Ferraro*** 26 ta' April 1978).

Illi simulazzjoni totali tezisti wkoll meta hemm inkluz element kuntrarju ghaz-zwieg. Ezempju ta' dan huwa meta bniedem jizzewweg *"for his own purposes which are different from marriage".* (***Rogers*** 11 ta' Novembru 1993). Wiehed jista' jizzewweg ghal ragunijiet personali u soggettivi *(finis operantis et extraneus)*. Dawn ir-ragunijiet jistghu ma jikkoincidux ma' dawk taz-zwieg innifsu *(finis operis)*. Jekk iz-zewg motivi jikkoezistu ghaliex wahda ma teskludix lill-ohra allura m'hemmx simulazzjoni u tali zwieg huwa validu. Mill-banda l-ohra jekk wiehed jizzewweg bil-hsieb ewlieni tal-motivi soggettivi tieghu ad eskluzjoni tal-motivi taz-zwieg innifsu allura dak iz-zwieg huwa null.

Illi min-naha l-ohra fil-kaz ta’ nullita’ parzjali l-kontraent ma jkunx qed jeskludi z-zwieg innifsu fit-totalita’ tieghu pero’ jkun jeskludi wiehed mill-elementi essenzjali tieghu u b’hekk xorta wahda jirrendi l-istess zwieg null.

Illi fil-ligi taghna mkien ma nsibu elenkati x’inhuma l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga pero’ huwa principju rikonoxxut fis-socjeta’ Maltija li z-zwieg kif nifhmuh ahna ghandu a bazi tieghu l-element ta’ esklussivita’, cjoe’ dik il-fedelta reciproka li l-partijiet jaghtu u jweghdu lil xulxin *(Bonum Fidei).*

Illi ghalhekk meta parti tidhol ghaz-zwieg tkun waqt il-hin tal-kunsens qeghda taghti lilha nnifisha lill-parti l-ohra u b’hekk qed teskludi relazzjonijiet ma’ terzi persuni. Punt iehor li jrid jigi sollevat in ezami ta’ dan is-sub-inciz huwa li l-ligi titkellem dwar eskluzjoni pozittiva. Huwa accettat fil-gurisprudenza taghna li sabiex jigi sodisfatt dan ir-rekwizit m’hemmx bzonn li tali eskluzjoni tkun wahda sfaccata, l-intenzjoni tal-eskluzjoni tista’ tkun wahda percepibbli minn azzjonijiet impliciti. Gurisprudenza nostrana tammetti li hemm distinzjoni bejn id-dritt ghall-fedelta’ u l-abbuz ta’ dan id-dritt. Ghalhekk relazzjonijiet extra konjugali wara z-zwieg ma jikkontribwixxux wahedhom argument ghan-nullita’.

Illi lanqas ma jirrizulta f’nullita’ meta wiehed mill-partijiet jiehu decizjoni wara z-zwieg li jnehhi jew jimmodifika d-dritt ghall-fedelta’ gja’ moghti fil-kunsens taz-zwieg. Minkejja dan, relazzjonijiet extra konjugali ghandhom jigu meqjusa bis-serjeta’ ghaliex jistghu jkunu rizultat ta’ kunsens limitat minhabba simulazzjoni parzjali. *“We must take care not to consider lightly such a strong indication since more often than not, it could be a certain sign that the obligation of fidelity has not been assumed.”* (***Pompedda*** 7 ta’ Lulju 1972).

Illi dak li jrid jigi ppruvat, sal-grad li trid il-ligi taghna fil-kamp civili, hu li fil-mument tal-ghoti tal-kunsens matrimoniali parti wahda jew it-tnejn kellha jew kellhom il-hsieb maghmul li ccahhad lill-parti l-ohra mid-dritt kif aktar ’il fuq imfisser *ossia* li tonqos mid-dover korrispondenti.

Tali prova tista' ssir permezz ta' dikjarazzjonijiet f'dan is-sens – basta li l-Qorti tqishom, fic-cirkostanzi kollha tal-kaz, li jkunu attendibbli, kif ukoll minn cirkostanzi antecedenti, konkomittanti u sussegwenti ghall-ghoti tal-kunsens, cjoe' ghaz-zwieg.

Illi l-artikolu **19 (1) (d)** jipprovdi li zwieg ikun null jekk *"vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-drittijiet u dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg"*.

Illi b'difett serju ta' diskrezzjoni, il-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' mmaturita' li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-mument li jinghata l-kunsens reciproku. Li kieku l-legislatur irrikjeda maturita' shiha u perfetta, ftit jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun validu. In-nuqqas ta' discretio judicii hu kuncett guridiku ntrinsikament marbut mal-kapacita' ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg.

Illi kif jispjega ***Bersini***, id-diskrezzjoni ta' gudizzju tikkonsisti f'zewg elementi distinti izda konkorrenti w interdipendenti:-

"la piena avvertenza e il deliberato consenso … La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettiva, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturita' di giudizio e la maturita' affettiva…. La maturita' di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all'atto da compiere, agli oblighi essenziali da assumersi e ai doveri cognugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturita' affettiva comporta generalmente quella adequata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotivita' che se sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volonta' e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo cosi' una mancanza di consenso libero (immaturita' affettiva) e ponderato (immaturita' di

giudizio)" (***Bersini F.,*** **Il Diritto Canonico Matrimoniale (Torino, 1994)**, p. 97.)

Illi l-istess awtur ikompli jispjega li *"e necessaria la discrezione non tanto per l'atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazzione degli impegni sostanziali del matrimonio e non di tutto il suo valore etico religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l'eta prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrare, per qualsiasi motivo, la capacita' intellettiva e volitiva sopra descritta sia gravemente alterata o ad dirittura mancante, si dovra' ritenere che il vincolo matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio. "… …. se il soggetto non e' in grado di superare (i) condizionamenti interiori, allora si dira' che la scelta di lui non e stata libera; In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioe' col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica societa' coniugale, sia nei rigwardi dell' altra parte sia nei rigwardi della parole" (****Pompedda MF.,*** **Incapacita' di Natura Psichica in Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento (Bologna, 1991)**, pp. 231, 233).

Illi l-awtur ***Viladrich*** jispjega li:-

*"The discretion of judgment refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful, ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring" (****Viladrich P.J.,*** **Matrimonial Consent in Code of Cannon Law Annotated (Montreal, 1993)**, p. 686).

(ii) APPREZZAMENT TAL-PROVI.

Illi mill-provi prodotti jirrizulta illi l-partijiet izzewgu fit-28 ta' Gunju 1993 u sseparaw legalment fit-23 ta' Lulju 2000 wara zmien jghixu separatament minn xulxin. Jidher car min kif tammetti l-istess konvenuta, li hi qatt ma habbet lill-attur, izda ghazlet li tizzewgu biss ghal zewg ragunijiet principali, u cjoe' ghaliex kienet thassritu u wkoll ghaliex jidher li l-genituri taghha kellhom pjacir bih.

Illi dan qed jinghad *stante* li mix-xhieda prodotta johrog car li l-konvenuta qatt ma kellha l-icken imhabba lejn l-attur u allura qatt ma seta' jkollha dak l-impenn ghall-*consortium vitae* li huwa l-bazi tal-hajja mizzewga. Ghalhekk qatt ma setghet tassumi liberalment ir-rwol ta' hajja mizzewga. Waqt l-ghoti tal-kunsens taghha ghaz-zwieg kienet taf li hija kienet qed tipprometti xi haga li qatt ma setghet taghti jew tikkontribwixxi lill-attur, *stante* li qatt ma' kellha din l-emozzjoni lejh. B'rizultat ta' dan hija kienet tagixxi ma' zewgha b'nuqqas ta' affezzjoni u ghalhekk din il-Qorti thoss li l-kunsens taghha kien vizzjat a bazi ta' l-**artikolu 19 (1) (f) tal-Kap 255.**

Illi min-naha l-ohra l-attur qatt ma kellu jew wera xi forma ta' inizjattiva fir-relazzjoni tieghu mal-konvenuta. Minflok jidher li halla l-affarijiet jimxu minkejja l-fatt li kien ovvju li martu ma kellha l-ebda emozzjoni lejh. Fil-fatt jammetti li huwa zzewwigha minkejja l-fatt li qabel iz-zwieg kienet stqarret mieghu li hija ma kienitx thobbu. Pero', xorta wahda ghazel li jghaddas rasu u jaghti l-kunsens tieghu ghal dan iz-zwieg. Dan bla ebda dubju juri nuqqas serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, *stante* li minkejja li kien jaf li pedament ta' mhabba ma kienx hemm – fejn anke jekk kien hemm min-naha tieghu, din ma kienitx reciprokata mill-konvenuta - huwa xorta njora kollox u dahal f'unjoni li trid impenn kontinwu, serju u reali, u ghazel li jibqa' passiv ghal kollox. F'dan il-kuntest din il-Qorti thoss li l-kunsens ta' l-attur kien ukoll vizzjat a bazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255.**

III. KONKLUZJONI.

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi,** billi filwaqt li tilqa' l-eccezzjonijiet tal-konvenuta nkwantu l-istess huma kompatibbli ma' dak hawn deciz, **tilqa' t-talba attrici biss fis-sens hawn deciz,** b'dan illi:-

1. Tiddikjara u tiddeciedi illi z-zwieg bejn il-kontendenti li gie celebrat fit-28 ta' Gunju 1994 huwa null u bla effett ghar-ragunijiet imputabbli lill-konvenuta a bazi ta' l-**artikolu 19 (1) (f) tal-Kap 255,** u ghar-ragunijiet imputabbli lill-attur a bazi ta' l-**artikolu 19 (1) (d) tal-Kap 255 tal-Ligijiet ta' Malta.**

Bl-ispejjez jinqasmu bin-nofs bejn il-partijiet.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------